

UIT DE REKENBOEKEN VAN DE WAGENMAKERIJ VAN DE FAMILIE VAN DAMME.

Paul Braet.

Deze wagenmakerij lag op de wijk 'het Molentje' te Moerkerke. Ons trouw medelid Victor van Damme schonk aan de bibliotheek van de kring vier 'rekenboeken' van de wagenmakerij van zijn familie.

Deze rekenboeken gaande over de periode 1890-1930 zijn een rijke bron van inlichtingen over de dorpsbewoners en over het maken en herstellen van oude gebruiksvoorwerpen, zowel van de kleine landman, de grote boeren, de gareelmaker als de dorpssmid. We vinden er ook werken in terug die uitgevoerd werden voor kerk, school en partikulieren en dit aan ongelooflijk lage prijzen, samen met de kosten voor nagels, verf en ...bier. Het zijn boeken vol herinneringen aan het leven op de wijk 't Molentje, liggende tussen zand en 'klytte' te Moerkerke.

Hieronder volgen enkele uittreksels uit het oudste 'rekenboek' beginnende in 1896 en lopende tot 1912 met vermelding van de jaartallen en de naam van de persoon voor wie het werk werd uitgevoerd.

1896. Voor Charles Van De Walle.

Naar Damme een dag draad van de weide omheining gedaan	1,62
Een halve dag gewerkt	0,81
Een raam van de keldervenster vermaakt met glas	0,50
3 kilo grijze verf aan 1 fr de kilo	3,00
Een dag en half gewerkt alsook nagels verbruikt	1,62
Een eegde tand een boord en een terp in de ladder	0,20
Een akkordionkas van 1,50, een slot twee scharnieren en twee kopere vijzen	1,50

1896 Rekeningen voor Edmond Van De Casteelle, Gareelmaker te Moerkerke.

1 paar knippels gewoon (1)	1,70
1/2 paar knippels	0,85
1 paar knippels buitengewoon	2,00
1 koeiknippel	0,85
1 paar knippels voor een muil	1,50
45 voet bagetten en nagels voor de seize (2)	2,00
1 paar knippels voor een muil	1,50
1 paar grote knippels	1,70
Twee pompem geboord (3)	7,00

1896. Voor Louis Meersman.

Een nieuwe voorloper gemaakt van zijn hout zonder bus.(4)	2,25
Een doodkist gemaakt voor Frans Van Callie	18,00
Een eegde met 4 balken, 4 schenen en 23 tanden gemaakt	14,00

1896. Voor Eduard De Leyn.

Een viggenbak 1 meter lang uit abeelen hout	2,25.
Een kleeftaan met 6 kapstukken met haken	5,50.
Een nieuwe graander (5)	----

1896. Voor Camiel en Mathilde Dalle-Brouwers.

Een hameschijn (6)	1,50.
Een eiken balie met staken	32,50.

1897. Voor Diseré Van Massenhove te Damme.

Een nieuwe pompemmer met leer voor de beerpomp.	4,60.
Een nieuwe voorloper	10,00.

1897. Voor Charles Van De Walle.

Een viggenbak gemaakt	0,75.
9 kilo grijze verfve.	8,75.
2 dagen gewerkt	4,00.
1 kilo nagels	0,35.
Een nieuwe voordeur gemaakt	11,00.
Een pompe tootte (7)	1,00.
2 dagen en een schof gewerkt (8)	4,50.
32 voet duimplanken (9)	3,20.
Een baliestake geplant en geverft	1,00.

1898. Voor Leopold Vertriest.

Een stekbak vermaakt (10)	4,50.
Een schoppestert gemaakt	0,35.
Een eschen vorkestert	0,75.
Een nieuwe stalhekken gemaakt	6,50.
Een eegde vertand (11) en 19 tanden	4,40.
Een nieuw karrewiel	15,00.
Een ruit	1,00.
4 planken, 4 kilo nagels en 169 voet pannelatten	10,67.
Een melkstoel	1,00.
Een nieuwe deur	12,00.
Een schop	0,41.
Een nieuwe ploeg voor een paard	13,00.
Een nieuw venster met kassein en ruiten	8,00.

1899. Voor Leopold Vertriest.

De wintmolen vermaakt (12)	1,00.
Een eegde gemaakt en 3 tanden geleverd	10,30.
Een goote gemaakt	2,30.
Een lange dijsel gemaakt (13)	1,00.
Een kortewagen vermaakt	2,00.
Een schuddebak gemaakt (14)	4,00.
Twee dagen aan de beerbak gewerkt, dijsel en een kolliesietafel (15)	3,30.
Lijm en vijzen	0,50.
Een ploegrol en nieuwe schee gemaakt (16)	2,00.
Een pompe geboort, een slot en een emmer en een oor aangezet	11,00.
Een slee gemaakt en een schee geleverd	2,00.

1899. Voor Clement Bonte Damme.

Een dag aan de zaaimachien gewerkt (17)	2,50.
Een nieuwe karrebak, onderhouten en twee scheen voorin, den grond en de planken geverft.	37,00.
De seize geverft, de kappe gespannen en bekleet van binnen, knoppen, koorden, nagels en planken	53,00.
Een handhave aan de saxs (18)	0,50.

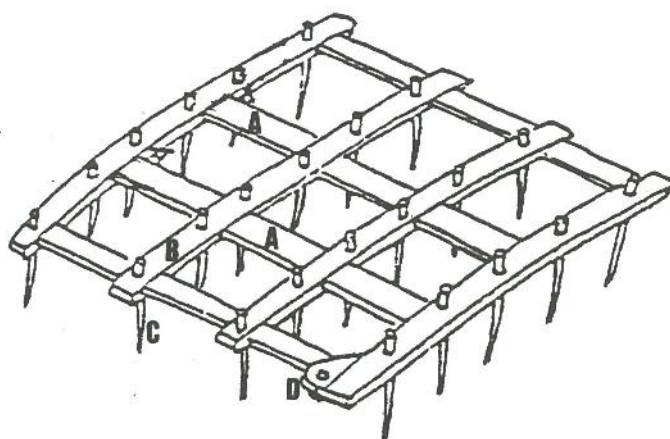
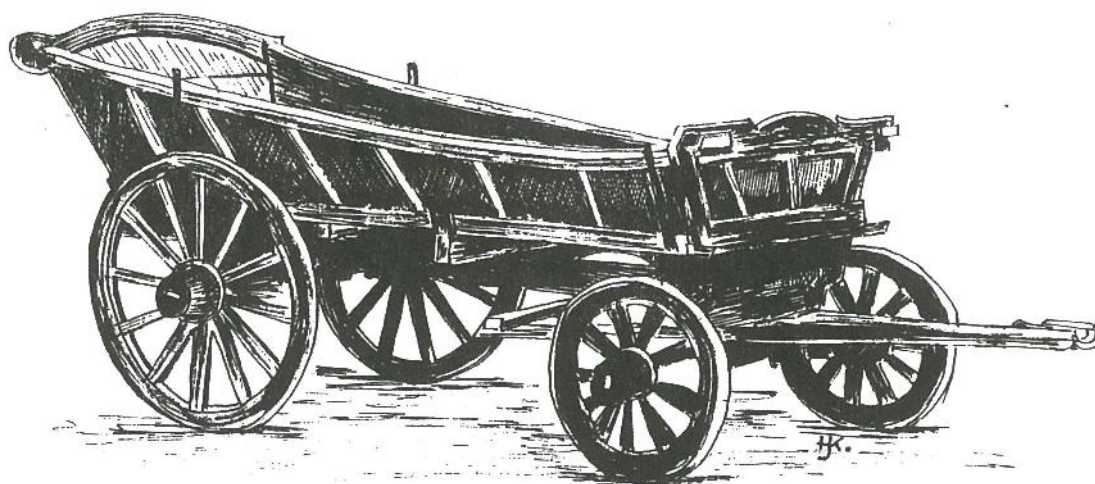
Een nieuwe zempeegde gemaakt en 4 eiken scheen (19)	12,50.
Een koppel nieuwe kassen met achterschaf (20)	5,00.
Een achterschaf twee scheen en bart	3,50.
Een stoel doen vermatten en vernist	1,50.

WOORD UITLEG :

1. De knippels, zijn de houten delen van een gareel. Ieder gareel heeft twee knippels, links en rechts, bovenaan verbonden met leer, onderaan verbonden met een slot. De knippels rusten op de borstkas van het trekdier, en waren bezet met kussens opgevuld met paardehaar.
2. De seize, was de zondagskoets voor de landbouwer, ze was binnenin geheel bekleed met stof.
3. Pompen geboord, de vroegere pomp werd uit een boomstam gemaakt, deze boomstammen werden met speciale boren uitgeboord. (Deze boren zijn in het Sincfala museum te bezichtigen).
4. Een nieuwe voorloper zonder bus, de bus waarin de as loopt of draait was nog niet aan herstelling toe, dus een nieuw wiel met een oude bus.
5. Een graander, is een grote houten bak waarin men de voeders voor paarden en andere dieren in opslaat.
6. Een hameschijn, is een houten latje van circa 30 cm lang, vijf breed, één dik, waarvan er aan elke zijde van het paardetuig, twee waren op de flanken om de riemen uit elkaar te houden. Misschien uit het Frans ' hameçon ' (=haakje).
7. Een pompotootte, de pomp hierboven vermeld was volledig uit hout, en de uitlaat was een apart stuk hout, ingewerkt in de romp van de pomp.
8. Een schof gewerkt, vroeger betaalde men niet per uur, maar per dag of een onderdeel van een dag, per schof. Een dag was vier schof. Bij de landbouwers werd er ook wel eens geruild in werken. vb., een knecht gebruikte het paard van de boer twee schof, daarvoor moest hij twee schof werken bij de boer.
9. 32 voet duimplanken, de dikte van het hout, werd in duimen uitgedrukt, de lengte van het hout in voet.
10. Een stekbak, misschien verstekbak ?
11. Een eegde vertand: de houten eg werd van nieuwe tanden voorzien, maar wanneer de tanden nog redelijk goed waren, werden de tanden gescherpt en alle tanden op gelijke diepte gebracht.
12. De windmolen: de kleine houten wind- of wanmolen, diende voor het zuiveren van het graan, was de opvolger van de vroegere wanne, (van de windmolen en de wanne, bezitten we prachtige stukken in het Sincfala museum).
13. Een lange dijsel: was een lange dissel. Wanneer men met de paarden op de baan moest, werd de korte dissel vervangen door een lange dissel, zo had men geen problemen met de wagen langs hobbelige wegen, omdat de lange dissel, de wagen meer bestuurbaar maakte.
14. Een schuddebak: beweegbare lade aan de wanmolen.
15. Kolliesietafel: uitschuifbare tafel.
16. Ploegrol: Dit is het houten wielkje vooraan de ploeg, om de zware ploegbalk te dragen, alsook om de diepte te regelen bij het ploegen.
17. De zaaimachien: In de rekenboeken van de Fam. Van Damme, zien we reeds een zaaimachien vermeld in 1899, voor de heer Clement Bonte, Damme. Dit was zeker een der eerste zaaimachienen in de polderstreek.
18. Een handhave aan een sax: Een handvat aan een saxploeg. De saxploeg, is een tweescharige ploeg, opgekomen na de balanse ploeg, (zie rond de Poldertoren, 15e jaargang, museumblad; 35. De ploegen, door P.B.)

19. Een zempegge: is een lichte houten egge, om de zaaierijen te eggen, later ook vervangen door de lichte ijzeren eg.

20. Een koppel nieuwe kassen met achterschof: Op de platte grond van de wagen staan de twee zijkassen, met achteraan het achterschof, en vooraan het voorschof. Men kon de volume van de wagens nog vergroten door op de kassen nog opperkassen te zetten.

A. de balken. B. de schenen of dwarsliggers. C. de houten tanden. (later ijzere tanden) D. het vastigingspunt voor de beugel.

Zo hebben we enkele voorwerpen aangehaald, uit de vele, die vermeld staan in de rekenboeken van de Fam. Van Damme uit Moerkerke, van de jaren 1896 tot 1930.

Dit was toen nog de oude goede tijd, waarvan we onze ouders zo graag hoorden spreken. Ook hebben we een overzicht van wat er zo allemaal gebeurde op de boerderij en bij de gewone dorpsbewoner.